

Завальний О. В., канд. техн. наук, доц.; **Панкєєва А. М.**, асист.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекєтова*

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ МІСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

Однією з проблем сучасного світового містобудування є процес формування і розвитку агломерацій, який триває з кінця ХХ століття. Протягом багатьох років цьому сприяло стрімке зростання міського населення та його концентрація у великих економічно розвинених містах і мегаполісах. В результаті, посилюються транспортні, соціально-побутові, виробничі, економічні, трудові, організаційно-господарські і рекреаційні зв'язки між окремими містами. Такий процес урбанізації в містобудівній практиці супроводжується територіальним об'єднанням міських поселень у взаємозалежні системи розселення і формуванням великих агломерацій.

Більшість дослідників розглядають агломерацію як одну з форм розселення. Агломерації розрізняються по переважаючим видам діяльності, величині, ступеню зрілості тощо. У той же час як специфічна форма розселення вони мають деякі спільні властивості.

Основними властивостями агломерації є: компактність міст і селищ в агломерації, висока щільність їх мережі; взаємодоповнюваність (компліментарність) складових їх елементів; високий динамізм розвитку, комунікативність та інтенсивність зв'язків; висока урбанізованість та ущільненість поселень; розвиток поясності і секторності в межах ядра та периферійної зони агломерування; неоднорідність території по функціях і їх щільності (складна функціональна і просторова структура).

Виділяють агломерації за наступними критеріями: наявність великого міста-ядра (міст-ядер); наявність високоурбанізованої зони агломерування; розвиток наукомістких виробництв; розвиток специфічного агломераційного ефекту території; наявність тісних адміністративно-політичних і організаційно-господарських, економічних, трудових, культурно-побутових і рекреаційних зв'язків; цілісність ринків праці, нерухомості, землі; наявність транспортних коридорів; 1,5-годинна доступність міст-ядер агломерації транспортними коридорами (залізницями, автодорогами, річковими і морськими шляхами); наявність транспортної, комунальної, промислової інфраструктури, що спільно використовується; наявність інтенсивних виробничих зв'язків та зв'язків за соціально-побутовою та технічною інфраструктурою (інженерні системи водопостачання, енергозбереження, каналізації, транспорту); наявність регулярних приміських автобусів, електропоїздів, теплоходів; спільність аеропорту, залізничного вузла-терміналу; інтенсивність і дальність трудових і культурно-побутових поїздок; наявність в зоні впливу найбільшого з міст мінімум ще двох міських поселення; кількість міських поселень-супутників, інтенсивність їх зв'язків з містом-центром; висока

густота міського населення і безперервність забудови; щільне розселення вздовж транспортних коридорів; частка працюючого населення поза місцем проживання; кількість телефонних розмов з центром.

Виходячи з аналізу тенденцій формування агломерацій, можливо виділити наступні складові міської агломерації та скласти її принципову схему організації (рис. 1). Міські агломерації складаються з:

- ядро (центральне місто);
- супутники:
 - найближчі супутники (зовнішні райони розташовані за адміністративною межею центрального міста, зв'язані з ядром транспортними комунікаціями);
 - замикаючі супутники (міста які розташовуються на межі території, там де зникають потоки маятникових міграцій і є вузлами-противовагами при зв'язках з ядром).
- приміська зона;
- перший супутниковий пояс (зона активних агломеративних процесів);
- другий супутниковий пояс (зона слабких агломеративних процесів);
- агломерації другого порядку.

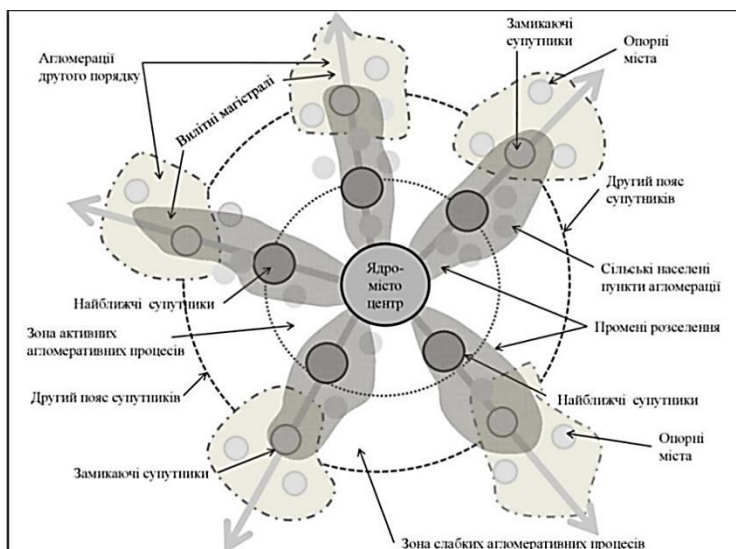

Рисунок 1 – Принципова схема організації міської агломерації

Незважаючи на велику кількість виконаних досліджень щодо формування та розвитку міських агломерацій, багато питань залишається недостатньо вивченими. Зокрема потребує додаткових досліджень питання визначення меж міських агломерацій, тобто делімітація. Отже, необхідно узагальнити досвід формування та розвитку міських агломерацій та визначити основні методи їх делімітації, що дозволить визначити напрями для подальшого розвитку населених пунктів та територій у складі міських агломерацій, що відповідає вимогам і потребам сучасного містобудування та територіального планування.